

raz virágkoszorúk, cseppköcsurgó rózsafüzérek vagy amit akartok. Be-tegei imádták vakmerő és sikeres gyógmódjáiért, melyeket természetesen a szakma barbárai a 'tudomány nevében' leköpködtek és kiröhögtek. Hozzám is nagyon kedves volt ez a kis porcelán-Lao-ce." Nyelvhasználatától a blaszfémia itt sem idegen, akárcsak a kakofemizmus stilisztikai alakzata: „Azért Coronilla férje érdemkeresztjével valahogy vi-gasztalta magát (úgy emlékszem, polgári érdemkeresztnek hívták, csu-da parádés bőr-, bársony- és selyemtokban bújt meg, fehér porcelánból volt, kísértetiesen emlékeztetett kisdéd kori vándoréveim serblíjére).” Ugyanakkor a „gondolkodás mazochistája” mérhetetlen humanizmussal tekint e világra. Mert karikírozó ábrázolásának, értéktagadásának végső célja az „érdemes emberiséggel alkotó morál”. A „kultruális színvakság”-gal, a butasággal, a rangkórsággal, a pénzéhséggel, s az ösztönös élet-tel szemben az értelem hatalmára szavaz.

Szentkuthy szerint az ábrázolás, a leírás az egyetlen lehetséges ma-gatartás az étellel, a valósággal szemben. Azonban nem elégszik meg a világ „miljő” dolgának ábrázolásával, hanem az egész világ legtávo-labbi dolgait akarja összefüggésbe hozni. Milliányi analógia s metafora segítségével eljutni az „egyetlen metaforáig”. Megteremteni a Catalo-gus Rerum-ot Dante 20. sz.-i szellemi rokonaként. S totális ironiájának, „meniposszi szatírá”-jának (Takács Ferenc) nyilait ezúttal eget ost-romló tervét is célba veszik.

Irodalom, zene, színház (grand guignol) és képzőművészet keveredik e műben — akárcsak regényeiben —, nemcsak mint téma, hanem mint módszer, konstrukció is. A *Frivolitások és hitvallások* tehát a théatrum mundi fogalomkörében fogant, melyben maga a vallomástevő is színész volt — az epilógus tanúsága szerint.

POZSVAI Györgyi

S Z Í N H Á Z

CSONGOR ÉS TÜNDE

Tizenegyedik éve járja ekhós szekerével a vajdasági falvakat a Tanya-színház alkalmi társulata, amely nyaranta más-más összetételben verbu-válódik. Meglakulása, 1978 óta sokféle műfajú előadással szórakoztatta

Vörösmarty Mihály: *Csongor és Tünde*. — Tanyaszínház. Rendező: Soltis La-jos. Színpadi mozgás: Tauz Lajos m. v. Zene: Kovács Tickmayer István. Sze-replők: Szőke Zoltán (Csongor), Szántó Valéria (Tünde) Rózsa Ilona (Ilma), Simon Mihály (Balga), Modri György (Mirigy). Tóth Loon, Szél Olivér, Brü-cker István (ördögfiak), László Sándor (Kalmár), Giric Attila (Tudós), Magyar Attila (Fejedelem), Banka Livia (Éj), Kákonyi Tibor Póczik József, Káló Béla.

a közönséget: farce-okat, groteszk játékokat, iskoladramát, mesejátékokat, falusi tragikomédiát, jugoszláviai magyar szerző operettparódiáját vitte színpadra. Hivatást teljesít ez az együttes, a szó le nem járatott, el nem koptatott értelmében, s ehhez hozzátartozik a megjelenítésre kerülő darabok tudatos megválasztása is. A korábbi években műsorra tűztek egyikét-másikat olyan bírálatok érték, hogy nem szólnak az itt élő ember problémáiról, vagy hogy az eltúlzott bohóckodás nem jelentheti a színház illúzióját a falun élő, évente csak ezt az egy előadást végignéző közönségnek.

Az idén az újvidéki színművészeti akadémia első- és harmadéves hallgatói, hivatásos színészek és amatőr színjátszók Vörösmarty Mihály verses mesedramáját, a *Csongor és Tündét* adták elő. A darabot Soltis Lajos színész, az akadémia tanársegédje rendezte, aki egyik nyilatkozatában elmondta, hogy a mű kiválasztásában pedagógiai szempontok vezérelték, ugyanis elsődlegesen az elsős színészhallgatók vizsgálóelőadásának készült ez a produkció, a Vörösmarty-szöveg az akadémiai tanterv része, s megjelenítése mindenképp a leendő színészek tudásának bemutatását szolgálta. Tegyük hozzá, ezúttal kettős pedagógiai szempontot érvényesített a Tanyaszínház: a magyar irodalom klasszikus darabjával ismertette meg a társulat a közönséget.

Ez a kettős didaxis azonban nem vált kárára az előadásnak, hiszen sem a szöveg, sem a produkció nem didaktizáló. De előnyére sem, az örök boldogságkeresésnek ez a katartikus hatású drámája záloga lehetett a közönségsikernek, önmagában azonban a darabválasztás nem jelent még művészi élményt, élvezhető előadást. Azaz az ötletgazdagság tette a Tanyaszínház *Csongor és Tündéjét*. Hivatásos színházainkban oly sokszor láttunk már semmilyen célt sem szolgáló díszleteket, egyrendeltetésű kellékeket, háttérként funkcióatlan konstrukciót, túlzású, megfeythetetlen szimbolikájú berendezést, hogy meglepetésszámba ment ennek a színpadképnek az egyszerűsége: a darab cselekménye egy ekhós szekéren bonyolódik, amely egyúttal vitorlásra is hasonlít. A háromágú árbocrúd az aranyalmafa, melynek tövében egymást keresik, majd megellek a szerelmesek, itt zajlanak le a földi és a tündérhoni jelenetek egyaránt. Tünde tündérhaja közönséges kötél, melynek szertartásos eldobása jelenti a földiyé változást, s amelyre a fináléban önfeladten vetik rá magukat az ördögfiak, az előadás többi szereplőjével együtt vigasságot megjelenítő kötélhúzást rendeznek, ezzel is a kellék mindennapi rendeltetésére utalva. A hármusatut három szál deszka jelzi, s ezen keresztül tornásszák fel magukat a színpadra a szereplők. Az előadásnak abban a jelenetében pedig, amelyben Balga megpillanthatja a „homokban” Tünde és Ilma lányomat, azon nyomban felkapja a deszkát, érzékletesen demonstrálva azon a földi jeleket, a kellékhasználat humor forrásává válik. Ez a szellemesség tulajdonképpen funkciótevesztésből fakad. A rendező jól érzett rá arra, hogy ez a megoldás nem idegen a darab szellemétől, mert annak a sorozatos „valóságtevesztések” adják meg

igazi művészi dimenzióit: tenyeres-talpas és átszellemült, evilági és túlvilági, álom és való örökös egymásba játszásának, „eltévesztésének” drámája a *Csongor és Tünde*. Jó volt látni, hogy a díszletnek és a kellékeknek több funkciójuk van, hogy nemcsak a dekorativitást szolgálják, hanem élnek az előadásban.

A Tanyaszínház jellegéből következik, hogy az előadások egyfelvonásosak lehetnek. Mintegy másfél órasra kellett tehát rövidíteni Vörösmarty szövegét, melyből a kizárólag a cselekmény szempontjából funkciótlannak megítélt monológok és párbeszéddek maradtak ki. Az előadásnak magával ragadó, sodró tempója van, a színészek teljes erőbevetéssel játszottak, s ez még a bemutatók szendergéséhez szokott közönségnek is nagy felüdülést jelentett. Pedig nem sok engedményt tettek a közönségnek — talán csak a fináléban kirobbanó színes petárdák és Amor papírfigurájának az elégetése szolgálta az öncélú látványosságot. A dinamikához nagy mértékben hozzájárult a koreográfia is, ötletes mozgáskompozíciót láthattunk, Mirigy és az ördögfiak pedig kimondottan akrobatikus ügyességgel veszik birtokukba a játékteret.

A szereplők kivétel nélkül a vártnál kiforrottabb produkciót nyújtottak. Azt hiszem, többnyire egyetemi hallgatók lévén, esetükben dicséretszámba megy, ha kiemeljük érthető dikciójukat, kifejező színpadi beszédüket, amellyel ezt a ma már kissé archaikusnak minősülő időmértékes szöveget tolmácsolták. Ami a jellemformálást illeti, talán csak az egy Tündének nem sikerült tökéletesre földi átváltozása, ő mindvégig megmarad fenségének hideg búvőkörében.

A rendező biztos kézzel irányította a szereplőket. Az előadás a jellemábrázolás tekintetében is megtalálta az egyensúlyt, még a túlkapásokra csábító népi figurák sem lesznek vaskosan népiesek, rendező és színészek kellő mértéktartással viszonyultak a szerepekhez. Ugyanakkor az előadás éppen e jellemek által utal mai életünkre: Csongor és Tünde kissé napjaink kamaszai is, az ördögfiókák szinte városi vagányokként robbannak be a színre, ám az ő destrukciójuk sem feszíti szét a dráma kereteit, fellépésük autentikusan realizálódik, ők is megmaradnak csínytevőknek.

Ez a sikeresnek minősíthető előadás úgy tette maivá Vörösmarty szövegét, hogy közben nem sarkította egyik irányba sem, s nem is utalt erre direkt módon, kiszólások formájában, mindvégig a dráma szellemében maradt. Nem kétséges, hogy a szöveg rövidítése és a gyors tempóban pergő jelenetek ellenére azok a nézők is átélhették Csongor és Tünde egymásra találásának örömet, akik korábban nem ismerték a mesejátékot. De abban már, hogy a bölcséleti részek elhagyása — talán az egy Éj monológjának a kivételével — nem redukálta a szöveg jelentését, s hogy a néző átérezhette Vörösmarty művének igazi, mély aktualitását, az ember „kozmosz kilátástalanságát”, csak reménykedhetünk.